

INDEKS KNJIGA

RISTO TRIFKOVIĆ: „I PROBUDI SE ČOVJEK“

»Svjetlost«, Sarajevo, 1972

Novi, drugi po redu, roman Rista Trifkovića govori upravo o stvarima koje karakterišu današnji naš društveni trenutak. Za razliku od romana Nenada Radanovića *Jakov* (»Svjetlost«, Sarajevo, 1971), koji je imao ambicija da se dotakne naznačene atmosfere, a završio kao povest o jednoj anemičnoj individui, roman Rista Trifkovića ima i svoje središte dramskog toka i punoću otkrića zatečenih situacija. Kroz čitavo delo, kao osnovna nit, provučena je sudbina glavnog junaka Petra Mrčave, a levo i desno, gore i dole, traju grozdovi drukčijih sudbina nas samih. Dublje i prisnije Trifković je uronio u život i njegove promene; to je delo na čijim stranicama ne otkrivamo gotovo nikakav poseban napor, kao da je sve to što se ovde događa jednostavno preliveno, preneto iz same stvarnosti, bez nasilničkog otkidanja, bez šavova, bez pukotina. Vidne su, dakle, razlike između ovog Trifkovićevo romana i *Krika ptičurine*, njegovog romana prvencu iz 1970. godine. Prethodni Trifkovićevo roman ima i trenutke veštačkog nadgornjavanja stvarnosti, trenutke apsurdnog i nedoživljenog, nedomaštanog, trenutke nasilničke potrage za svetom i sobom. Novo njegovo delo sleglo se, međutim, najvećim brojem svojih relacija u sebe-biće, u svoj govor, u mnogostrukost svojih značenja. Ali, kako su vidne razlike između dva Trifkovićevo romana, tako su lako uočljive i sličnosti. Tu je, pre svega, jezik kojim se Trifković služi i kojim je uspeo da ispuni prazninu koja najčešće odeljuje pesnika i čitaoca.

Trifkovićevo jezik je zgnusnuta pojavnost govora, neposredna blizina pričalackog elementa, to je sva ona čudesna razudzenost reči koje dolaze sa svake strane življenja i delanja tvoreći svojim pravcima, svojim pokretima oblike s kojima trajamo, atmosferu koja ne prestaje. Takav jezik, sočna punoća psovke, ponorna neiskustvenost svih onih izraza koje smo svojim svakodnevnim govorom prilagodili pravolinijskim prolazima, ukida patinu kazivanja, smanjuje nepotrebna rastojanja između misli i osećanja, jedno književno delo istovremeno čineći običnim i svakodnevnim, ali i širim i drukčijim od običnosti i svakodnevnice iskustva i saznanja.

Novi Trifkovićevo roman upravo i počinje od temelja koji su utvrdile reči, od temelja govora koji se ne raspada, koji svuda u nama, u našim jezičkim prostorima, nailazi na ponore razumevanja bez pozdozrenja i osećanja licemernog, iščašenog stava stvarca. Tu ne može biti govora o nekoj slobodi izražavanja, ali je zato reč o slobodi samih reči koje Trifković ne sprečava da opišu svim što imaju, svim svojim značenjima, prazninu koju nam nudi Trifkovićevo roman celinom kojom se ostvaruje.

»Čoškasto, sklepano jutro. Brašnjava mrlja, zakrpa.« Takvog jednog jutra budi se, dakle, Petar Mrčava, junak Trifkovićevo romana. A to i nije buđenje jedne individue, jedno od svakodnevnih ljudskih buđenja, već buđenje praznine u biću, zatrpanim življenjem kao b r a s n j a v i m m r l j a m a, z a k r p a m a s v e s t i, s v e t a, p o j a v n o s t i. Otuda je za mene Trifkovićevo roman povest o *ljudskoj praznini* koja je u središtu svega što čovek poseduje i jeste, na početku i na kraju svemu, koja je bitnost i suština i govora, i ćutanja, i bića-dela.

Petar Mrčava sluteći samo neku klicu, neki z i j e v, neku r u p u unutra, u sebi, oseća da će se toga dana nešto dogoditi; ali ne sluti da će se dogoditi praznina u kojoj je i začeti i u kojoj mora i da nestane kao i sve čega se dotiče i što može da oseti i shvati. Sve što dolazi nakon tog buđenja jeste ostvarivanje kruga praznine, jeste prilagodavanje ušću bdenja, jeste još dublje tonjenje u izgnanstvo koje opet nije ništa do deo ljudskog bića i mala pukotina u svetu promena i metamorfoza.

Trifković priča priču o istini života, o duševnim raskršćima čoveka, o egzistencijalnim ljudskim prelazima i prilazima; Petar Mrčava je samo onaj kojeg je pisac privoleo da nam na svom putu kroz savremenost pokaže život i trajanje izbliza, da u svoju akciju uključi i akcije svojih savremenika, ali Petar Mrčava je pre i posle svega put praznine koju je uzaludno prikrivati bilo kakvim veštačkim nanosima, zavaravati bilo kakvim razlozima življenja i sveta.

Dragoljub Jeknić

MOMČILO POPADIĆ: „GOSPODIN O I NJEGOVA LJUBAV“

»Nolit«, Beograd, 1972.

Zbirku poezije Momčila Popadića *Gospodin O i njegova ljubav* čine četiri ciklusa. Svaki od njih je celina za sebe nastala u sistemu istovetnih ili srodnih motiva; pesnička svest svakog od ovih delova je svojevrsna i sadržana u spletu različitih odnosa prema predmetima pevanja.

Vizija sveta, ostvarena radom imaginacije i izrečena u ovoj poeziji, je sumorna. Crna boja je u podlozi svih doživljaja i događaja, svih zanosa i saznavanja. Svet, stvari i bića tek u obrisima svetlucaju pred nama i više su navešteni nego idealno ostvareni. Prisustvujemo njihovom raspadanju, a sami smo nemoćni da bilo šta učinimo ili promenimo. Uočavamo, zajedno sa datostima u raspadanju, da je ovaj proces osnovna i opšta svetska zakonitost. Naravno, ovo je malo iskrivljeno viđenje egzistencijalnog toka, upoznavanje samo poslednjeg stadijuma u procesu života. Proces nastanka, uzdizanja i ulaska u vrh postojanja kod predstavljenih izrečenih datosti ne vidimo. Trulež se nameće i okružuje nas i pesnika sa svih strana; bezazlenost bića i čistota stvari beže pred nailaskom iskustava, pred spoznajama. Tako, jedna od vrlo izrazitih pesama (po značenjskim činionicima, ontološko ostvarenosti) izražava žudnju za predelima detinjstva, za iskoračenjem iz sistema nametnutih obaveza.

Tako naslov prvog ciklusa pesama *Grad na brdu* odražava nameru da se motivi (predmeti pevanja) sagledaju iz visina, čak i da se uobičajavaju u visinskim prostorima, od svakvog pevanja nema ni traga. Apolonijski nadahnutom i ostvarenom pesniku Dučiću se Popadić pomalo podsmeva. Prisustvo hu-

mornih situacija, tragično senčenih, (dakle, crnohumornih) je značajno u ovom ciklusu.

Naslov drugog ciklusa *Knjiga o Agnezi* nagoveštava niz značenja pozajmljenih iz hrišćanske simbolike. Eros, otelotvoren u čednoj i blagoj Agnezi, podložan je udesu poput svega ostalog. On razočarava, kao i svaki delić življenja uostalom, jer je nesa vršen nepotpun.

I Erosova stvarnost pripada domenu mašte. Agnezin lik je ostvariv samo u imaginativnim prostorima, svako nastojanje da je pesnik dokuči u stvarnosti i tvornu osuđeno je na propast. Neke od Erosom nadahnutih pesama su toliko jednostavnog izraza, jednostavnog značenja da su banalne: *Kad su samo breze ostale i Tamna žena*. No, ova zbirka ima pesama uspešijih porudjenja, bogatije metaforike i simbolike. Ipak, jedno je sigurno: Momčilo Popadić ne traži suviše za svojim izrazom. Vrlina njegove poezije je u specifičnom odnosu prema svetu koji odabira da bi ga izrazio, preveo u oblast poezije.

Treći ciklus *Glavobolje* sadrži čitav niz humornih elemenata, skoro sve pesme su humornog tona. Izraz je složen a stih dug, što nije osobina čitave poezije sadržane u *Gospodinu O i njegovoj ljubavi*.

Četvrti ciklus je najostvareniji u knjiži. Humoran odnos prema svetu, predmetima i bićima je prevashodan, predmeti pevanja pojavljuju se u smešnim situacijama. Osećanja očajja, zadaha i truleži ovde nema kao u prethodnim ciklusima. Ljubav *Gospodina O* je apstraktna i mistična. Kao *Krajnje/Potpuno* i ona iščezava, nestaje čim pokušavamo da je dotaknemo.

Izraz je pročišćen i skoro isklesan, sveden na čisto značenje. Govor pesnika je najjednostavniji i najkraći mogući iskaz.

Organizacija stihova izvođena je po klasičnim shemama, najčešće su upotrebljavane strofe tercina i katrena, a prisutan je i sonetni oblik.

Sažeto rečeno, poezija Momčila Popadića iz njegove treće samostalne zbirke (*Igracke munitnog uma, Vidik, Split, 1969. i Apokrifi, Pančevo 1972*) iskazuje svoju osobitost odnosom prema predmetima pevanja/motivima koji je humoran, nonsalantan i najčešće crnohumoran/tragično obojen. Pesnički izraz ne nosi inovaciju i svojevlavost i stoga je i nezanimljiv za opširniju analizu.

Draginja Urošević

MAGDA SIMIN: „POMRAČENJA“

»Matica srpska«, Novi Sad, 1972.

Novosađska književnica Magda Simin spada u red onih stvaralaca čija dela nose bogate životne sadržaje, ali do svog umetničkog izraza idu dugo i sporo.

Svoj spisateljski opus Magda Simin je, kao i nekad Erih Koš, započela hronikama sa ratnom i poratnom tematikom, u kojima je dominirala snažna patriotska i soc-realistička preokupacija, ali i sklonost ka psihološkom i dramatskom oblikovanju, kao i literarnijem pripovedanju.

Baš tu crtu Simina je uporno i mukotrpno dograđivala i razvila do romaneskne forme.

Njen prvi roman *Pomračenja* je, u stvari, svojevrsan traktat o našim ljudima u vremenu informbiroa, kada je nagli politički zaokret začeo moralne i idejne dileme, izazvao nedoumice, posejao pozdozrenje i nesigurnost, političko pregrupisanje, kao i otvorene sukobe među ljudima.

Slikajući svoje junake u tom burnom i složenom vremenu, Simina je, svojim etičkim kriterijumima, koji su uvek humanistički, uspeła da pronikne u mnoge intimne i tragične sudbine — do jednog opštijeg i složenijeg senzibiliteta.

Doduše, Simina nije uvek uspevala da prevaziđe neke jednostranosti svog soc-realističkog promišljanja i uprošćenosti ugla viđenja, ipak dobili smo zanimljiv akcioni